

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИХ РЕСУРСІВ З ІСТОРИЇ УНІВЕРСИТЕТУ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ ЛЬВІВСЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ

У статті викладено досвід Науково-технічної бібліотеки Львівської політехніки з формування інформаційно-бібліографічних ресурсів з історії університету та укладання на цій основі бібліографічного покажчика «Львівська політехніка в публікаціях».

Ключові слова: інформаційно-бібліографічні ресурси, бібліографічний покажчик, Львівська політехніка, історія університету.

Belous I., Beliavska H.

FORMATION OF INFORMATION AND BIBLIOGRAPHIC RESOURCES ON THE HISTORY OF THE UNIVERSITY: EXPERIENCE OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF LVIV POLYTECHNIC

This paper presents the experience of Lviv Polytechnic Scientific Library in forming information and bibliographic resources on the history of the university and the creation on this basis ‘Lviv Polytechnic in publications’ bibliographic index.

Keywords: information and bibliographic resources, bibliographic index, Lviv Polytechnic, university history.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій спричинив виникнення нових завдань у сфері створення і подання бібліотеками наукових інформаційно-бібліографічних ресурсів.

Бібліотеки функціонують у сучасному середовищі, що характеризується активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють трансформувати накопичені знання в електронну форму і створювати на цій основі принципово нові види інформаційних ресурсів. У практиці роботи бібліотек надзвичайно зростає роль науково-бібліографічної роботи, адже електронне середовище змінює не тільки ресурсну базу, а й технологію підготовки та надання бібліографічної інформації.

Результатом науково-бібліографічної діяльності бібліотеки стають різноманітні бібліографічні продукти в електронній формі: електронні каталоги, бази даних, бібліографічні посібники різноманітних видів, типів, жанрів, форм тощо.

Метою даної статті є розкриття особливостей формування інформаційно-бібліографічних ресурсів з історії Львівської політехніки, зокрема підготовки та укладання ґрунтового бібліографічного покажчика «Львівська політехніка в публікаціях», який вийшов друком у 2014 році до 170-річчя Національного університету «Львівська політехніка» [1].

Теоретичні засади актуальних напрямків формування інформаційно-бібліографічних ресурсів бібліотеками вищих навчальних закладів викладено у публікаціях Швецової-Водки Г. [2], Трачук Л. [3], Панкової Е. [4].

Практичний досвід створення власних бібліографічних ресурсів у електронному середовищі висвітлювався на різних семінарах [5], конференціях [6], форумах [7]. З досвідом роботи зі створення бібліографічного ресурсу з історії навчального закладу та укладання на його основі бібліографічного покажчика можна ознайомитись в публікації Швалб М. [8].

Наше дослідження проходило протягом п'яти років. Для роботи над збором інформації та укладанням покажчика було створено робочу групу із бібліографів бібліотеки. За цей період було переглянуто значну кількість періодичних видань за весь період існування Львівської політехніки

протягом 170 років. Висвітлення певних періодів та етапів проведеного дослідження висвітлювалося в публікаціях Белявської Г. [9], Козел Н. [10].

При укладанні покажчика були використані наявні бібліографічні ресурси, а саме матеріали тематичної картотеки «Історія Львівської політехніки», яка велася в бібліотеці з 1945 року, і у якій відображалися публікації переважно із багатотиражної газети вищого навчального закладу. Матеріали цієї картотеки лягли в основу бібліографічного покажчика «Львівська політехніка на сторінках періодичних видань (1950–1975 рр.)», у якому було відображено основні публікації про розвиток навчального закладу у львівській пресі даного періоду [11].

Укладання покажчика та підготовка видання до друку здійснювалося засобами автоматизованої бібліотечної системи «УФД/Бібліотека» та тривало близько 5 років і проходило певні етапи.

Увесь накопичений матеріал заносився до бази даних «Історія Львівської політехніки» в електронному каталозі (ЕК) бібліотеки, яка збирає та узагальнює численні друковані матеріали і бібліографічними засобами представляє історію навчального закладу. Кожен розділ бази відображає певний період в історії розвитку Львівської політехніки. Формування інформаційного контенту бібліографічного покажчика здійснювалося у декілька етапів.

Перший етап підготовки до укладання бібліографічного покажчика полягав у:

- створенні робочої групи фахівців-бібліографів;
- виробленні методологічних засад;
- вивченні теми та хронологічних меж;
- окреслення кола джерел для перегляду;
- розподілу джерел за виконавцями;
- складанні плану бібліографічного покажчика.

На другому етапі здійснювався:

- перегляд періодичних, бібліографічних та книжкових джерел;
- бібліографічний відбір необхідних матеріалів;
- аналіз відібраних документів;
- визначення основних способів розкриття змісту документів;
- бібліографічне опрацювання документів;
- внесення бібліографічних описів публікацій до бази даних «Історія Львівської політехніки».

У процесі накопичення інформації формувалася база даних публікацій, що впливало на збільшення обсягу й урізноманітнення тематики розділів покажчика.

Третій етап полягав у:

- переводі інформації з бази даних «УФД/Бібліотека» до текстового редактора Word;
- формуванні структури бібліографічного покажчика;
- бібліографічному редагуванні;
- створенні довідково-пошукового апарату до видання;
- науковому редагуванні покажчика.

На цьому етапі, враховуючи аналіз публікацій, формувалася структура покажчика, в основу якої покладено науково обґрунтовану періодизацію діяльності навчального закладу з початку його заснування і до наших днів.

На четвертому етапі було здійснено:

- підбір ілюстрацій;
- підготовку до друку.

Технологічний процес підготовки інформаційного продукту постійно удосконалювався. Перед робочою групою поставлено певні вимоги щодо методології аналітико-синтетичного опрацювання документів та розміщення бібліографічних описів у базі даних ЕК бібліотеки, які полягали у:

- уніфікації подання бібліографічних записів;
- складанні (при потребі) інформаційних анотацій;

- систематизації документів;
- централізованому відображенні відомостей у БД.

Сформована база даних містить понад 10 тис. публікацій, із них – понад 8 тисяч публікацій про історію університету, а понад 2 тисячі – про відомих вчених та співробітників Львівської політехніки.

У підготовленому виданні представлено обширний матеріал про університет, представлено публікації в наукових, науково-популярних та довідкових виданнях, в центральній та місцевій пресі. Представлені публікації охоплюють період з 1844 по 2013 роки.

Відомості, включені в покажчик, дозволяють простежити динаміку розвитку університету, ознайомитися з напрямками його навчально-виховної, науково-дослідної та адміністративно-господарської діяльності, з результатами конструкторської творчості і спортивними досягненнями. До нього увійшли матеріали про вчених, викладачів і співробітників.

Покажчик складається з двох частин. Перша частина «Історія Львівської політехніки» висвітлює історію університету з 1844 по 2013 рік та ділиться на шість розділів. Кожний розділ висвітлює історію університету певного періоду, зокрема:

1. Львівська політехніка (1844–1939).
2. Львівський політехнічний інститут (1939–1941).
3. Львівська політехніка в роки Другої світової війни. Технічні фахові курси (1941–1944).
4. Львівський політехнічний інститут (1944–1991).
5. Державний університет «Львівська політехніка» (1991–2000).
6. Національний університет «Львівська політехніка» (2001–2013).

До другої частини бібліографічного покажчика «Працівники Львівської політехніки» увійшли бібліографічні описи публікацій про професорів та визначних особистостей різних епох і різних національностей, які формували академічні традиції університету, завдяки яким він утверджувався і розвивав свій науково-технічний потенціал. Укладачі намагались наповнити відомостями про відомих персоналій університету, які так чи інакше відіграли вагомую роль в його розвитку.

Структура бібліографічного посібника самостійно розроблена укладачами. Матеріал згруповано за тематичними розділами, в середині розділів – у порядку хронології публікацій, в межах кожного року – в алфавітному порядку.

Покажчик відкриває вступна стаття наукового редактора видання, директора Науково-технічної бібліотеки Львівської політехніки Шишки О.В., у якій охарактеризовано усі періоди історії університету.

Змістовна частина покажчика досить повна, охоплює велику кількість джерел, у яких висвітлено окремі віхи історії нашого навчального закладу і віддзеркалює історію усіх підрозділів внз.

Видання включає публікації з історії університету в цілому і по окремих періодах, з історії науки, наукових зв'язків, історії будівель і підрозділів, персоналій. У тематичних розділах зібрано матеріали загального характеру, офіційні документи, публікації з історії факультетів, кафедр, наукових інститутів, товариств і науково-допоміжних закладів, культурне та спортивне життя університету.

У покажчику зібрано історіографічну та джерелознавчу інформацію на основі публікацій в періодичних та довідкових виданнях. Покажчик, обсяг якого сягає біля 700 сторінок орієнтує читача в різних джерелах, пов'язаних з історією навчального закладу.

Джерельною базою дослідження стали каталоги бібліотеки та книжково-журнальний фонд НТБ, а також періодичні видання із фондів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника та мережі Інтернет. У першу чергу опрацьовувалися видання, що знаходяться в бібліотеці навчального закладу. Переглянуто низку інформаційно-бібліографічних видань, зокрема «Летописи Книжної палати», «Літописи Книжкової палати», Вісники університету, збірники праць, матеріали конференцій тощо.

У покажчик відібрано бібліографічні описи довідників, методичні матеріали, матеріали наукових конференцій, статті з наукових журналів та збірників, описи науково-популярних

газетних статей, навчальні програми та рецензії, інавгураційні промови ректорів кінця XIX – початку XX ст., тощо.

Матеріал у бібліографічному посібнику анотується вибірково. Довідкові анотації дані в тих випадках, коли заголовок роботи не відображає досить точно її зміст. Довідково-пошуковий апарат видання складається зі списку переглянутих джерел.

Головне джерело для пошуку інформації про історію Львівської політехніки з перших днів її існування становили польськомовні періодичні видання. Це часописи «Dzwignia», «Czasopismo Techniczne», «Przegląd Techniczny», «Inżynierja i Budownictwo», що мають науково-технічне спрямування; такі щоденні газети як «Gazeta Lwowska», «Kurjer Lwowski», «Ilustrowany Kuryer Codzienny», які були популярними на теренах Східної Галичини і мали інформаційно-політичне спрямування та висвітлювали події з різних сфер суспільного життя краю. На сторінках цих видань можна зустріти матеріали інформаційного характеру про важливі події, що відбувалися в поточному житті Львівської політехніки: науково-дослідну роботу вчених, навчальний процес, громадську діяльність викладачів та студентів, матеріально-технічну забезпеченість, культурне життя в усіх його проявах та інші аспекти з життя навчального закладу. Разом з тим траплялися ґрунтовні аналітичні статті. Знайдена інформація подає чимало цікавих відомостей і заслуговує на пильну увагу.

Так, першу згадку про Технічну академію знаходимо в 115 номері «Gazety Lwowskiej» за 1844 рік, в якій йдеться про перший вступний рік до Технічної Академії та вимоги зарахування до вищої школи [12]. Інша, не менш важлива інформація містить постанову про призначення на посаду директора Технічної академії у Львові Флоріана Шиндлера [13].

У періодичних виданнях кінця XIX – першої половини XX ст. постійними рубриками були хронікальні замітки та повідомлення, на основі яких можна простежити як змінювалася та розширювалася структура і спектр спеціальностей у Політехніці упродовж років. Окрім того, майже всі документи є важливими не лише для вивчення історії Університету, а й для дослідження історії Галичини.

Із публікацій цього періоду можна дізнатися про історію виникнення та діяльність окремих факультетів та кафедр, про запровадження нових курсів і дисциплін, що викладалися у Львівській політехніці. Замітки містять відомості про перелік відділень (факультетів) Львівської політехніки, розпорядок записів на кожне відділення окремо, місце і термін складання кваліфікаційного іспиту.

Значну кількість інформації укладачі почерпнули з одного із найвідоміших часописів загальнотехнічного профілю в Австро-Угорщині, який видавався у Львові польською мовою – друкованому органі Політехнічного товариства – «Czasopismo Techniczne». Переважну більшість членів Товариства склали викладачі Львівської політехніки.

З 1922 до 1939 року громадськими і науковими об'єднаннями студентів Львівської політехніки видавався часопис «Życie Techniczne», протягом 1934–1939 рр. – «Życie Techniczne». На шпальтах журналу писали про організацію навчального процесу, науково-дослідну роботу студентів, діяльність товариств і гуртків, спортивне і культурне життя. Обговорювалися переваги і недоліки в роботі окремих підрозділів Політехніки.

Своєрідним щоденником діяльності університету в радянський період були тижневики «Радянський студент», пізніше «Львівський політехнік», що виходили друком у Львівській політехніці з 1946 року. Як і всі періодичні видання віддзеркалювали тогочасну політичну систему. Попри те, газета залишалася передусім студентською, освітянською.

Студентський тижневик «Аудиторія», що виходить в наш час, має загальнодержавну сферу розповсюдження і читачів в усіх регіонах України. Під його пильною увагою залишається не тільки студентське життя і навчання, але і діяльність студентського самоврядування, Студентського братства, життя студмістечка, питання здоров'я і дозвілля молоді. Тут же знаходимо інформацію про розвиток матеріально-технічної бази університету, відкриття нових кафедр, спеціальностей та лабораторій, про організацію навчального процесу, та провідних науковців чи студентів-відмінників.

Враховуючи специфіку періодичних видань того часу, деякі публікації носять тенденційний характер, оскільки висвітлюють непрості історичні етапи розвитку суспільства, на які вплинули загальні суспільно-політичні тенденції, політичні орієнтації, культурні взаємовпливи тощо.

Але попри це, незмінними залишаються пріоритети студентської та освітньої тематики, навчальні будні, студентські проблеми і дозвілля, важливі та актуальні події культурного та спортивного життя Політехніки постійно знаходять відображення на шпальтах газети.

Завдяки ученим, які збагатили світову науку новими відкриттями, Львівська політехніка зміцнила свої позиції як центр інтелектуального життя й наукової думки європейського рівня. Тому персоналіям Політехніки присвячено значну кількість публікацій.

Важливим аспектом історичного минулого та сучасності Університету, який плекає свої наукові й педагогічні традиції, є переосмислення та узагальнення тривалого організаційного та науково-освітнього досвіду. За час свого існування університет «Львівська політехніка» переживав різні історичні періоди, що структурно відображено у покажчику, який став своєрідним літописом діяльності навчального закладу з усіма його здобутками за 170 років.

Метою укладачів покажчика було донести до читачів необхідну історіографічну та джерелознавчу інформацію. Покажчик дає можливість не лише відстежити яскраві сторінки життя університету, а й проаналізувати наукові здобутки вчених, їхню науково-дослідну роботу, навчальний процес, спортивні досягнення, культурне життя, становлення і розвиток бібліотеки та інших підрозділів вишу.

Видання наповнене ілюстративним матеріалом, який відображає найважливіші віхи в історії університету, має науково-допоміжний характер і призначене для широкого кола наукових, інженерно-технічних працівників, викладачів, істориків, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів, а також для працівників бібліотек та інформаційних служб.

Систематичне опрацювання періодичних видань, які знаходяться у фондах бібліотеки, а також в інших наукових закладах, дало бібліографам та іншим працівникам НТБ значний поштовх та базу для написання наукових досліджень на різну тематику. Зокрема це дослідження історії закладу і розкриття фондів бібліотеки Львівської політехніки. Крім того сама робота над покажчиком стала надзвичайно захоплюючим інтелектуальним пошуком, що дала можливість дізнатися про цікаві й маловідомі сторінки з діяльності університету, життя та долі непересічних людей, їх наукову діяльність [14], [15].

Сьогодні Національний університет «Львівська політехніка» – це університет провідних наукових шкіл із загальноновизнаним міжнародним авторитетом, університет світового рівня, в якому поєднуються фундаментальні, гуманітарні та технологічні напрями підготовки фахівців з глибокими науковими дослідженнями. Окрім того, один із небагатьох вищих навчальних закладів України, який завжди сміливо й послідовно намагається впроваджувати освітні інновації щодо зміни змісту та структури навчальних програм, щодо відкриття нових напрямів і спеціальностей.

Список використаних джерел:

1. *Львівська політехніка в публікаціях (1844–2013) : бібліогр. покажч. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [уклад.: І. О. Белоус, Г. К. Белявська, М. В. Загачевська, Н. В. Козел] ; за ред. І. Белоус, О. Шишки. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 692 с. : іл.*

2. *Швецова-Водка Г.М. Вступ до бібліографознавства : навч. посіб. / Г.М. Швецова-Водка. – К. : Кондор, 2004 – 216 с.*

3. *Трачук Л. Електронна бібліографічна продукція на сайтах українських бібліотек / Л. Трачук // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 3. – С. 6–11. – Бібліогр.: с. 11 (12 назв).*

4. *Панкова Е. Электронное библиографическое пособие: этапы и методика создания / Е. Панкова // Библ. дѣло. – 2011. – №8. – С. 21–22.*

5. Добко Т. *Бібліографія в сучасному електронному середовищі* / Т. Добко // *Бібліотечний вісник*. – 2003. – № 6. – С. 58.
6. *Створення бібліографічних ресурсів: проблеми та перспективи : матеріали п'ятих бібліогр. студій 25 квіт. 2012 р.* / Харк. держ. наук. б-ка ім. В.Г. Короленка ; [уклад. Н. І. Полянська]. – Харків, 2012. – 58 с.
7. *Труды Международного библиографического конгресса (Санкт-Петербург, 21–23 сентября 2010 г.) / Рос. нац. б-ка ; [науч. ред. : Н. К. Леликова (отв. ред.) и др.]*. – Санкт-Петербург : [Изд-во РНБ], 2012.
8. Швалб М. *Створення бібліографічних посібників – основний напрям діяльності Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна* / М. Швалб, В. Грамма, С. Глибицька // *Бібліотечний вісник*. – 2013. – № 3 (215). – С. 30–35. – *Бібліогр.*: с. 35 (16 назв).
9. Белявська Г. К. *Бібліографічний покажчик до ювілею університету: особливості формування* / Г. К. Белявська // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали наук.-практ. конф., 12 листоп. 2009 р., Львів* / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львів. політехніка», 2009. – С. 249–257.
10. Козел Н. В. *Польські періодичні видання як джерело до бібліографії Львівської політехніки міжвоєнного періоду* / Н. В. Козел // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали другої наук.-практ. конф., 23 верес. 2010 р., Львів* / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2010. – С. 268–281. – *Бібліогр.*: 27 назв.
11. *Львівська політехніка на сторінках періодичних видань (1950–1975) : (бібліогр. покаж.)* / Держ. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка ; [уклад. І. Ш. Ключенко ; ред. рада: О. В. Шишка (голова) та ін.]. – Львів, 1997. – 106 с. – (*Бібліографія краєзнавства ; вип. 1*).
12. *Uwiedomienie c. k. Akademii technicznej // Gazeta Lwowska*. – 1844. – 28 wrzes. (№ 115). – S. 1. – (*Wiadomości Krajowe*).
13. *Z Wiednia... : [постанова Його Величності від 9 листопада 1844 р. про призначення директором Технічної академії професора Флоріана Шиндлера]* // *Gazeta Lwowska*. – 1844. – 3 grudz. (№ 143). – S. 1. – (*Wiadomosci Krajowe*).
14. Козел Н. В. *Діяльність Львівської політехніки у розвитку фотографічного напрямку* / Н. В. Козел // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали п'ятої міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2013 р., Львів* / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – С. 337–355. – *Бібліогр.*: 39 назв.
15. Щитинська Г. М. *Авіаційна спілка студентів Львівської політехніки: джерелознавча розвідка* / Г. М. Щитинська // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали п'ятої міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 верес. 2013 р., Львів* / Нац. ун-т «Львів. політехніка», Наук.-техн. б-ка. – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. – С. 278–287. – *Бібліогр.*: 13 назв.